

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Περιεχόμενα

Περίγραμμα: Η Κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει «όλες τις μορφές σωματικής ή/και ψυχολογικής κακομεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή πλημμελούς μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς που καταλήγει σε βλάβη ή εν δυνάμει βλάβη για την υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεια του παιδιού στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης»

- Ορισμός της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού:
 - Παραμέληση ή πλημμελής μεταχείριση
 - Ψυχολογική βία
 - Σωματική βία
 - Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση
 - Βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία
 - Βία μεταξύ παιδιών
 - Αυτοτραυματισμός
 - Βία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης
 - Βία μέσω τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας–ΤΠΕ
 - Θεσμικές και συστημικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού
- Επιδημιολογία
- Συμπτώματα και ενδείξεις
 - Ενδείξεις ανά τύπο ΚαΠα-Π:
 - Ενδείξεις σωματικής κακοποίησης
 - Ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης
 - Ενδείξεις ψυχολογικής κακοποίησης
 - Ενδείξεις παραμέλησης
- Παράγοντες-Προσδιοριστές Επικινδυνότητας
- Θεμελιώδεις έννοιες στην καταπολέμηση της κακοποίησης και της παραμέλησης του παιδιού

Ορισμός της κακομεταχείρισης του παιδιού (Π.Ο.Υ., 1999)

- Η Κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει «όλες τις μορφές σωματικής ή/και ψυχολογικής κακομεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή πλημμελούς μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς που καταλήγει σε βλάβη ή εν δυνάμει βλάβη για την υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεια του παιδιού στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης».

Χαρακτηριστικά της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού

- Η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού:
 - περιλαμβάνει κάθε συναισθηματική, σεξουαλική ή σωματική κακομεταχείριση ή παραμέληση ατόμου ηλικίας κάτω των 18 ετών
 - Συνήθως διαπράττεται από έναν ενήλικο που έχει ρόλο ευθύνης, εξουσίας ή εμπιστοσύνης με τον ανήλικο
 - Αναφέρεται σε κάθε ενέργεια ή παράλειψη ενέργειας (παραμέληση) που καταλήγει σε βλάβη ή πιθανή βλάβη για το παιδί
 - Η πράξη μπορεί να είναι βίαιη ή όχι
 - Ο ενήλικος μπορεί να είναι γονέας, άλλο μέλος της οικογένειας ή άλλο άτομο, όπως επαγγελματίας φροντιστής/-τρια, προπονητής/-τρια, εκπαιδευτικός κλπ.
 - Μπορεί να συμβαίνει στο σπίτι ή σε άλλο χώρο και παρατηρείται σε όλες τις κοινωνίες, σε όλες τις χώρες και σε όλες τις κοινωνικο-οικονομικές τάξεις.
 - Συνήθως εμπλέκεται ένα μέλος της οικογένειας ή του φιλικού περιβάλλοντος παρά ένα ξένο άτομο

Ορισμός της βίας

- Βία είναι (Π.Ο.Υ., 1995): «η εμπρόθετη χρήση φυσικής δύναμης ή εξουσίας, επαπειλούμενη ή πραγματική, εναντίον ενός άλλου προσώπου, του ίδιου του εαυτού ή μιας ομάδας ανθρώπων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση ή την αυξημένη πιθανότητα επέλευσης, τραυματισμού, θανάτου, ψυχολογικής βλάβης, στρεβλής ανάπτυξης ή αποστέρησης».

Ένας ορισμός κατ' ανάγκη «φιλελεύθερος» προκειμένου να αποφευχθεί ένας «σωβινιστικός» ορισμός ο οποίος θα νομιμοποιούσε κάποιες μορφές ή περιπτώσεις πραγματικής βίας.

Ορισμοί της βίας

- Ορισμός της βίας:

Ως “βία”

ορίζεται

“κάθε μορφή σωματικής ή ψυχολογικής βίας, τραυματισμού ή κακοποίησης, παραμέλησης ή πλημμελούς φροντίδας, κακομεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας”

σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence, 18 April 2011, CRC/C/GC/13, available at: <https://www.refworld.org/docid/4e6da4922.html>

Ορισμοί της βίας

- **Ορισμός της βίας:** Νομική ανάλυση του άρθρου 19.1 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού “...κάθε μορφή...”

Καμία εξαίρεση.

- Κάθε μορφή βίας κατά των παιδιών, ανεξάρτητα από το πόσο σοβαρή είναι, θεωρείται απαράδεκτη
- Η δήλωση “Κάθε μορφή σωματικής ή ψυχολογικής βίας” δεν αφήνει περιθώριο για νομιμοποίηση της βίας κατά των παιδιών σε κανένα επίπεδο

- Η συχνότητα άσκησης βίας
- Η σοβαρότητα της βλάβης
- Η πρόθεση πρόκλησης βλάβης

δεν αποτελούν προϋποθέσεις για τον ορισμό της βίας

Funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme (REC)
Programme of the European Union

Ορισμοί της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού

– **Μορφές βίας:** Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο, Νο. 13 (2011): Το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία από όλες τις μορφές βίας

- Παραμέληση ή πλημμελής μεταχείριση
- Ψυχολογική βία/ ψυχολογική κακοποίηση
- Σωματική βία
- Σωματική τιμωρία
- Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση
- Βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία
- Βία μεταξύ παιδιών
- Αυτοτραυματισμός
- Επιβλαβείς πρακτικές
- Βία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης
- Βία μέσω τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας
- Θεσμικές και συστημικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme (RECC)
Programme of the European Union

ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ Η ΠΛΗΜΜΕΛΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

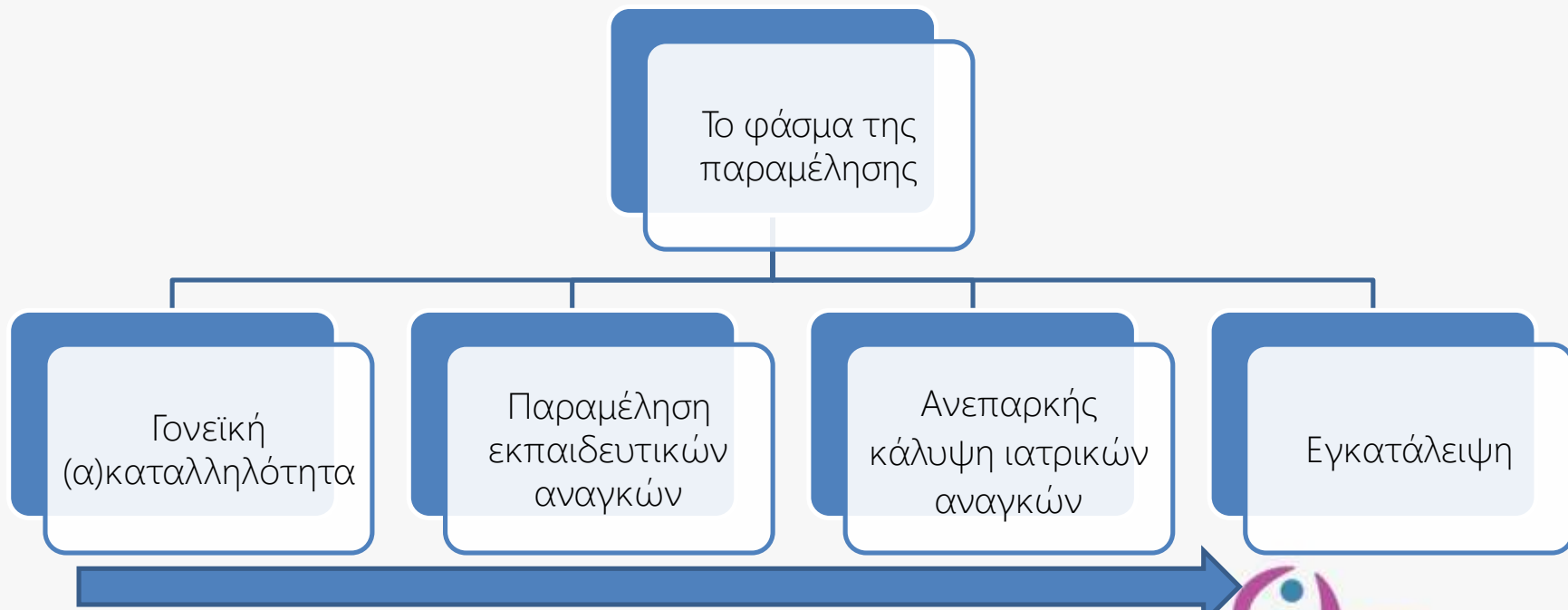
Παραμέληση ή πλημμελής μεταχείριση:

- είναι η αποτυχία της κάλυψης των σωματικών και ψυχολογικών αναγκών των παιδιών, της προστασίας τους από τον κίνδυνο, της παροχής υπηρεσιών φροντίδας υγείας και άλλων υπηρεσιών

Περιλαμβάνει:

- Σωματική παραμέληση
- Ψυχολογική ή συναισθηματική παραμέληση
- Παραμέληση σωματικής ή ψυχικής υγείας του παιδιού
- Παραμέληση εκπαίδευσης
- Εγκατάλειψη
- Υπολειπόμενη ανάπτυξη μη οργανικής αιτιολογίας
- Παραμέληση της αναγκαίας εποπτείας του παιδιού η οποία το εκθέτει σε κίνδυνο ή βλάβη

Το φάσμα της Παραμέλησης

Ενδεικτικές μορφές παραμέλησης- παραδείγματα

Παραμέληση βασικών αναγκών

Αποτυχία προστασίας από
τραυματισμούς

Ανεπάρκεια στις γονεϊκές δεξιότητες
και καθήκοντα

Αποτυχία αντιμετώπισης θεμάτων
ψυχικής υγείας

Παραμέληση ιατρικών θεμάτων

Παραμέληση εκπαιδευτικών
αναγκών

Συναισθηματική – Ψυχολογική
παραμέληση

Ανεπάρκεια στις δεξιότητες και καθήκοντα
της κηδεμονίας

Αποτυχία προστασίας από
σεξουαλική κακοποίηση

Άρνηση κηδεμονίας

Ανεπαρκής επιτήρηση του παιδιού

Οικονομική εκμετάλλευση

Μη-απαγόρευση εγκληματικής
συμπεριφοράς

Εγκατάλειψη (προσωρινή ή
μόνιμη)

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Ψυχολογική Κακοποίηση: συχνά περιγράφεται και ως ψυχολογική, λεκτική και συναισθηματική κακοποίηση

Περιλαμβάνει:

- **όλες τις μορφές επίμονων επιβλαβών αλληλεπιδράσεων με το παιδί**
- εκφοβισμό, τρομοκράτηση και απειλές, εκμετάλλευση και διαφθορά, περιφρόνηση και απόρριψη, απομόνωση, και ευνοιοκρατία
- άρνηση συναισθηματικής απόκρισης, παραμέληση ψυχικής υγείας, παραμέληση ιατρικών και εκπαιδευτικών αναγκών
- προσβολές, ύβρεις, εξευτελισμό, μείωση και ταπείνωση
- έκθεση σε ενδοοικογενειακή βία
- Εγκλεισμό, απομόνωση, ταπεινωτικές ή εξευτελιστικές συνθήκες κράτησης
- ψυχολογικό εκφοβισμό και απειλές από ενήλικα άτομα ή/και παιδιά συμπεριλαμβανομένων του εκφοβισμού και των απειλών μέσω τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας

Το φάσμα της ψυχολογικής κακοποίησης

Το φάσμα της
Ψυχολογικής
Κακοποίησης

Φωνές, τιμωρία

Απειλές, ύβρεις

Τρομοκράτηση,
εκβιασμός

Διαφθορά,
απομόνωση

Ψυχολογική κακοποίηση - παραδείγματα

απόρριψη μέσω λεκτικής
κακοποίησης

απομόνωση

διαφθορά

αδιαφορία

εξευτελισ
μός

εκμετάλλευση

τρομοκρατηση

απειλές

έκθεση σε
οικογενειακή/συντροφική βία

εκφοβισμός

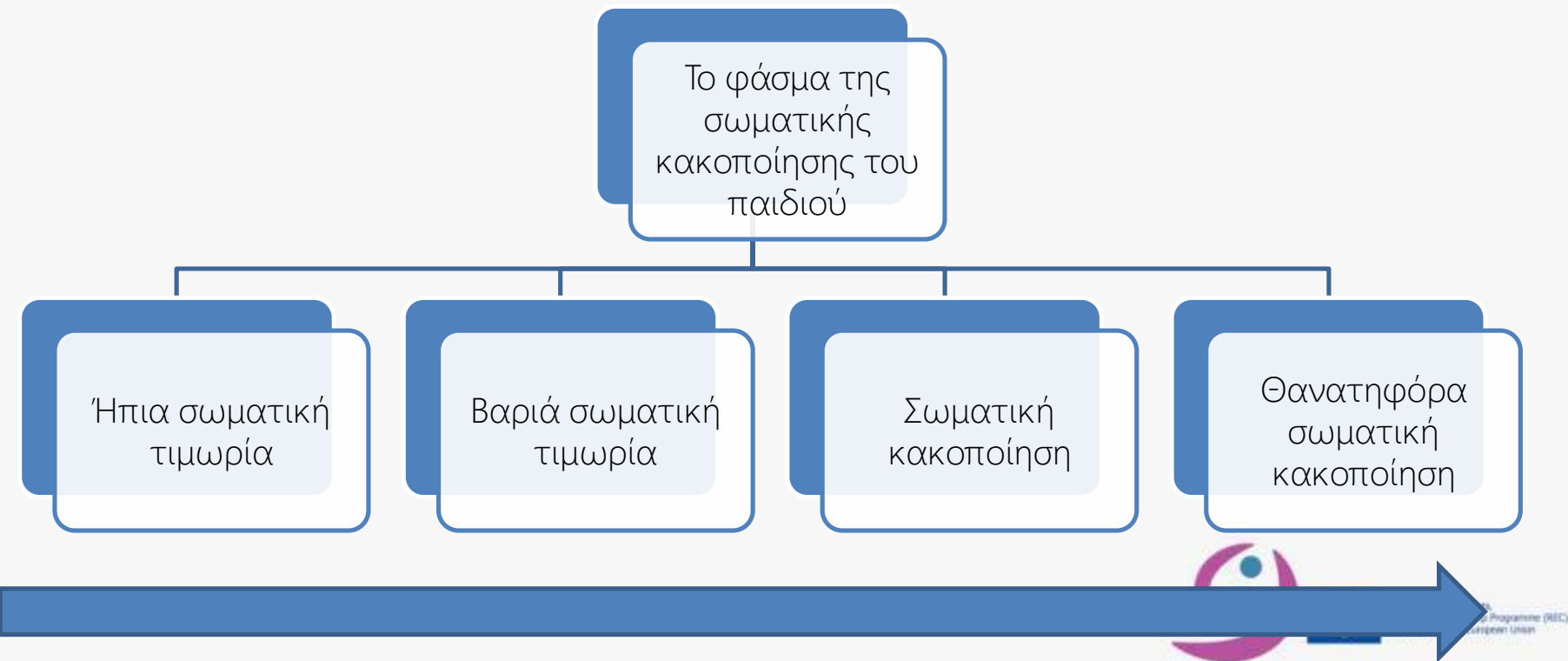

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Σωματική βία

- Περιλαμβάνει **θανατηφόρες και μη θανατηφόρες μορφές βίας**
- Περιλαμβάνει κάθε **εμπρόθετη σωματική βλάβη** που προκαλείται σε έναν ανήλικο:
- Περιλαμβάνει κάθε **σωματική τιμωρία** και κάθε άλλη μορφή βασανιστηρίων, σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και τιμωρίας
- Περιλαμβάνει το **σωματικό εκφοβισμό** και τις απειλές από ενήλικες και άλλα παιδιά
- Είναι πιο επικίνδυνη απέναντι σε βρέφη και νήπια: περιλαμβάνει το **Σύνδρομο Shaken Baby** (Σύνδρομο Ταρακουνημένου Βρέφους) το οποίο είναι συχνά μοιραίο για τα βρέφη
- Περιλαμβάνει επίσης το **Σύνδρομο Munchausen by Proxy** το οποίο μπορεί να είναι ακόμη και μοιραίο για τα παιδιά
- τα παιδιά με αναπηρία ενδέχεται να υποστούν συγκεκριμένες μορφές σωματικής βίας
 - αναγκαστική στείρωση, ιδιαίτερα κορίτσια
 - βία με το πρόσχημα της θεραπείας (για παράδειγμα ηλεκτροθεραπεία-ECT και ηλεκτροσοκ ως «θεραπεία αποστροφής» για τον έλεγχο της συμπεριφοράς)
 - εσκεμμένη πρόκληση αναπηρίας στα παιδιά με σκοπό την εκμετάλλευσή τους για επαιτεία στους δρόμους ή άλλους συναφείς λόγους

Το φάσμα της Σωματικής Κακοποίησης του παιδιού

Σωματική κακοποίηση - παραδείγματα

χτυπήματα
με το χέρι

χτυπήματα με
διάφορα
αντικείμενα

δαγκώματα

κλωτσιές

ταρακούνημα

ζεμάτισμα

κάψιμο

δηλητηρίαση

στραγγαλισμός

πρόκληση
ασφυξίας

τράβηγμα αυτιών
- μαλλιών

Σωματική κακοποίηση

- **Σωματικές συνέπειες:**

Κανέναν τραυματισμός

→ κανένα εμφανές τραύμα

Επιτόλαιος τραυματισμός

→ επιφανειακοί τραυματισμοί όπως μελανιές ή επιφανειακά κοψίματα

Μέτριας βαρύτητας τραυματισμός (νοσηλεία)

→ απαιτεί συγκεκριμένη θεραπεία αποκατάστασης, π.χ. κατάγματα (γύψος), κοψίματα (ράμματα)

Σοβαρός τραυματισμός

→ απαιτεί εντατική ιατρική ή χειρουργική επέμβαση, όπως εσωτερικές αιμορραγίες, διάτρηση οργάνων, κομμένα αιμοφόρα αγγεία

Πολύ σοβαρός τραυματισμός (απειλή της ζωής του θύματος)

→ μπορεί να οδηγήσει σε θάνατο

Η σοβαρότητα της σωματικής βλάβης δεν είναι απαραίτητα ανάλογη με την ψυχολογική βλάβη που προκαλείται στα παιδιά-θύματα κι επομένως με τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες της σωματικής κακοποίησης: οι ψυχολογικές επιπτώσεις σε περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης παιδιών εξαρτάται περισσότερο από άλλους παράγοντες, όπως είναι η σχέση ανάμεσα στο παιδί και το δράστη, το πλαίσιο μέσα στο οποίο ασκείται η βία, η χρόνια διάσταση της έκθεσης στη βία, η συνύπαρξη με άλλες μορφές κακοποίησης ή παρεμβάσεων, το συνολικό πλαίσιο της οικογένειας κτλ.

Οι συνέπειες της σωματικής κακοποίησης μπορεί να περιλαμβάνουν/είναι:

- κάθε είδους τραυματισμοί ή κακώσεις
- μεμονωμένοι ή πολλαπλοί
- διαφορετικής σοβαρότητας
- απαντώνται σε όλες τις ηλικίες
- που δεν οφείλονται σε κάποιο ατύχημα

Programme of the European Union

Σωματική κακοποίηση και τιμωρία

- Η ίδια η φύση της παιδικής ηλικίας καθιστά το παιδί επιρρεπές στα ατυχήματα
 - τα παιδιά είναι περίεργα και ατρόμητα: τρέχουν, σκαρφαλώνουν, πηδούν και εξερευνούν
- Όταν παρατηρήσετε έναν τραυματισμό που εγείρει υποψία σωματικής κακοποίησης, καλό είναι να λάβετε υπόψη:
 - Το μέρος του σώματος που εντοπίζεται το τραύμα
 - Το πλήθος και τη συχνότητα των τραυματισμών στο συγκεκριμένο παιδί
 - Το μέγεθος και το σχήμα του τραύματος
 - Την περιγραφή του πώς συνέβη ο τραυματισμός
 - Την συνέπεια του τραυματισμού με το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού
 - και να θυμάστε ότι συμβαίνουν και ατυχήματα

Σωματική τιμωρία

- Ορισμός:
 - Στο γενικό σχόλιο 8 (παρ. 11), η Επιτροπή ορίζει τη «σωματική» τιμωρία ως κάθε μορφή τιμωρίας στην οποία χρησιμοποιείται σωματική δύναμη και αποσκοπεί στην πρόκληση κάποιου βαθμού πόνου ή δυσφορίας, όσο ελαφριά και να είναι. Τις περισσότερες φορές περιλαμβάνει χτυπήματα («χαστούκια», «σφαλιάρες», «χτυπήματα στα οπίσθια») προς τα παιδιά, με το χέρι ή με κάποιο αντικείμενο – μαστίγιο, βέργα, ζώνη, παπούτσι, ξύλινη κουτάλα, κτλ. Μπορεί όμως να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, κλωτσιές, ταρακούνημα ή σπρώξιμο, γρατζούνισμα, τσιμπιές, δαγκώματα, τράβηγμα των μαλλιών ή στρίψιμο των αυτιών, χτύπημα με μπαστούνι, εξαναγκασμό σε άβολες στάσεις, κάψιμο, ζεμάτισμα, ή εξαναγκασμό σε κατάποση. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η σωματική τιμωρία είναι σε όλες τις περιπτώσεις εξευτελιστική.

Σωματική τιμωρία

- Η σωματική τιμωρία ορίζεται ως η πράξη σκόπιμης πρόκλησης πόνου με στόχο τον σωφρονισμό των παιδιών και αποτελεί σημαντικό παράγοντα κινδύνου για κακοποίηση του παιδιού
- Η νομιμότητα της σωματικής τιμωρίας σε ορισμένες χώρες συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών για ίση προστασία βάσει της ΣΔΠ
- Η σωματική τιμωρία δεν έχει μόνο σωματικές επιπτώσεις, αλλά επίσης επηρεάζει αρνητικά την ψυχική υγεία και ευεξία
- Η νομοθεσία που απαγορεύει τη σωματική τιμωρία μειώνει αποτελεσματικά τη βία κατά των παιδιών

Πηγή: Global Initiative to End All Corporal Punishment
for Children (<https://endcorporalpunishment.org/>)

Funded by the Rights,
Equality, and Citizenship Programme (REI)
Programme of the European Union

Σωματική τιμωρία

- Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι ακόμη χρησιμοποιούν τη σωματική τιμωρία ως μέσο σωφρονισμού των παιδιών. Η σωματική τιμωρία, ωστόσο,
 - διδάσκει τα παιδιά να επιλύουν τις διαφορές τους με τη βία και να χρησιμοποιούν τη σωματική δύναμη αντί της λογικής για να επιτύχουν αποτελέσματα ή να εκφράσουν το θυμό τους
 - μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε ακούσιο τραυματισμό ενός παιδιού λόγω της διαφοράς μεγέθους ανάμεσα στον ενήλικο και το παιδί, την παρουσία του θυμού και τη χρήση της σωματικής δύναμης
 - μειώνει την αποτελεσματικότητα όλων των μη-βίαιων μεθόδων διδασκαλίας πειθαρχίας και αυτό-πειθαρχίας στα παιδιά (Αμερικανική εταιρεία Παιδιατρικής, 1998)

η γραμμή ανάμεσα στη σωματική τιμωρία και τη σωματική κακοποίηση είναι υποκειμενική, ασαφής και ποικίλει από περίπτωση σε περίπτωση

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship Programme (RECC) Programme of the European Union

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ

Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση

➤ Ορισμός της Σεξουαλικής Κακοποίησης του Παιδιού (ΠΟΥ, 1999):

Η Σεξουαλική Κακοποίηση του παιδιού ορίζεται ως η συμμετοχή του παιδιού σε οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν μπορεί πλήρως να κατανοήσει και για την οποία εξ' ορισμού δεν είναι σε θέση να παρέχει συναίνεση, ή για τη συμμετοχή του είναι αναπτυξιακά ανώριμο, ή που παραβιάζει τους νόμους και τους κανόνες της συγκεκριμένης και εθνικής κουλτούρας. Δράστης της σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού μπορεί να είναι κάποιος ενήλικας ή άλλο παιδί, το οποίο, εξαιτίας της ηλικίας ή του αναπτυξιακού του σταδίου **επέχει θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης σε σχέση με το παιδί-θύμα.**

Ανάλογα με τη σχέση του παιδιού με το θύτη, η κακοποίηση διακρίνεται σε:

1. Ενδο-οικογενειακή: Με δράστη μέλος της πυρηνικής ή εκτεταμένης οικογένειας
2. Περι-οικογενειακή: Με δράστη άτομα γνωστά στον ανήλικο, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στους οποίους τον έχουν εμπιστευτεί για λόγους φροντίδας/εκπαίδευσης
3. Εξω-οικογενειακή: Εάν ο δράστης είναι εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος και άγνωστος στον ανήλικο.

- Συμπεριλαμβάνει:
 - Φυσική επαφή
 - Πράξεις με απουσία φυσικής επαφής (π.χ. φωτογράφιση)

Τα σεξουαλικά περιστατικά μεταξύ ανηλίκων θεωρούνται κακοποίηση αν περιλαμβάνουν βία ή εξαναγκασμό ή αν υπάρχει σημαντική διαφορά ηλικίας, νοητικής ικανότητας/ωριμότητας μεταξύ των εμπλεκόμενων παιδιών, κάτι το οποίο προβλέπεται και από τη νομοθεσία αρκετών χωρών.

Το φυσιολογικό ενδιαφέρον των παιδιών για το σώμα και τη σεξουαλικότητά τους, όπως και η συναινετική εμπλοκή παιδιών ανάλογης ηλικίας/ωριμότητας σε σεξουαλικές πράξεις δεν μπορεί να θεωρηθεί κακοποίηση, παρόλο που οι συγκεκριμένες πράξεις μπορεί να επιτρέπονται, γύρω σε διαφορετικές κοινωνίες.

Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση

➤ Σεξουαλική εκμετάλλευση:

➤ Αναφέρεται σε πράξεις οι οποίες αποφέρουν χρήματα ή άλλα οφέλη είτε σε μεμονωμένα άτομα είτε σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες.

➤ Μορφές:

➤ **Παιδική πορνογραφία:** κάθε απεικόνιση, με οποιοδήποτε μέσο, ενός ανήλικου σε συγκεκριμένες σεξουαλικές πράξεις, στις οποίες είτε επιδίδονται είτε τις μιμούνται, ή κάθε αναπαράσταση των γεννητικών οργάνων ενός ανήλικου πρωτίστως για σεξουαλικούς σκοπούς,

➤ **Παιδική πορνεία:** το παιδί επιδίδεται σε σεξουαλικές πράξεις με αντάλλαγμα χρήματα ή άλλα οφέλη

➤ **Σεξουαλικός τουρισμός:** ως «σεξουαλικός τουρίστας» ορίζεται κάποιος ο οποίος, προκειμένου να επιδοθεί σε σεξουαλικές πράξεις με ανήλικους, οργανώνει ταξίδια αναψυχής (ή εργασίας) σε χώρες οι οποίες όχι μόνον ανέχονται την παιδική πορνεία, αλλά συχνά την προωθούν προκειμένου να προσελκύσουν τουρισμό και να αποκομίσουν πολύτιμο συνάλλαγμα.

Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση

Περιλαμβάνει:

- την προτροπή ή τον εξαναγκασμό ενός παιδιού σε οποιαδήποτε παράνομη ή ψυχολογικά επιβλαβή σεξουαλική δραστηριότητα
- τη χρήση παιδιών σε εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση
- τη χρήση παιδιών σε οπτικοακουστικό υλικό σεξουαλικής δραστηριότητας
- την πορνεία ανηλίκων, τη σεξουαλική δουλεία, την σεξουαλική εκμετάλλευση σε ταξίδια και τουρισμό, την εμπορία παιδιών (εντός και εκτός/μεταξύ χωρών), την πώληση παιδιών για σεξουαλικούς σκοπούς και γάμους ανηλίκων με εξαναγκασμό
 - σε πολλές περιπτώσεις παιδιά υφίστανται σεξουαλική κακοποίηση που, αν και δεν συνοδεύεται απαραίτητα από άσκηση σωματικής βίας ή εξαναγκασμό, συνιστά εκμετάλλευση που είναι ψυχολογικά επιβλαβής και τραυματική.

Το φάσμα της Σεξουαλικής Κακοποίησης του παιδιού

Το φάσμα της
σεξουαλικής
κακοποίησης
παιδιών

Έκθεση σε
πορνογραφικό
υλικό

Λεκτική
σεξουαλική
παρενόχληση

Σεξουαλική
παρενόχληση με
επαφή

Σεξουαλική
παραβίαση/
Βιασμός

Σεξουαλική Κακοποίηση του παιδιού- παραδείγματα

έκθεση σε πορνογραφικό υλικό

απόπειρα διείσδυσης

σεξουαλική παρενόχληση

έκθεση σε σεξουαλικές
δραστηριότητες

σεξουαλική
εκμετάλλευση

έκθεση των γεννητικών οργάνων ενηλίκου στο παιδί

άγγιγμα γεννητικών οργάνων

εξαναγκασμός επίδειξης γεννητικών
οργάνων

εμπλοκή του παιδιού σε πορνεία και/ή σε δημιουργία πορνογραφικού υλικού

ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη

βιασμός

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme (RECC)
Programme of the European Union

Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση

- Στις περισσότερες περιπτώσεις η Σεξουαλική Κακοποίηση συμβαίνει μέσα **στον κύκλο εμπιστοσύνης του παιδιού**, επομένως:
 - Δεν υπάρχει ανάγκη για χρήση σωματικής δύναμης από το δράστη αλλά περισσότερο για χειραγώγηση, εκβιασμό, εξαπάτηση, απειλή κτλ.
 - Το παιδί έχει θετικά συναισθήματα προς το δράστη, ακόμη και κατά την αποκάλυψη
- Σε πολλές περιπτώσεις οι σεξουαλικές δραστηριότητες (ειδικά απέναντι σε μικρότερα παιδιά) **δεν περιλαμβάνουν διείσδυση**
- Τα παιδιά-θύματα **μπορεί όντως να ξεχάσουν** μερικά ή ολικά την τραυματική τους εμπειρία (αποσυνδεδετικός αμυντικός μηχανισμός)
- Στις περισσότερες περιπτώσεις **δεν υπάρχουν ιατροδικαστικές αποδείξεις**, σημάδια ή ευρήματα
- Στις περισσότερες περιπτώσεις **δεν υπάρχουν μάρτυρες**: τα μόνα άτομα που παρίστανται είναι το παιδί και ο δράστης

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗ Η ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία

- περιλαμβάνει όλες τις μορφές βίας κατά των παιδιών όταν εφαρμόζονται
 - ως μέσο για την απόσπαση ομολογίας
 - για την τιμωρία παιδιών εξωδικαστικά για παράνομες ή ανεπιθύμητες συμπεριφορές
 - για τον εξαναγκασμό παιδιών να ασχοληθούν με δραστηριότητες παρά τη θέλησής τους
- συχνά τα θύματα είναι περιθωριοποιημένα παιδιά που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, υφίστανται διακρίσεις και δεν έχουν την προστασία των ενηλίκων που είναι υπεύθυνοι για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους
 - περιλαμβάνονται παιδιά που έχουν προβλήματα με το νόμο, παιδιά που ζουν στο δρόμο, που ανήκουν σε μειονότητες και ασυνόδευτα παιδιά
- η βαρβαρότητα τέτοιων πράξεων οδηγεί συχνά σε δια βίου σωματικές και ψυχολογικές βλάβες και κοινωνικό άγχος

ΒΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Βία μεταξύ παιδιών

- περιλαμβάνει σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική βία, συχνά με εκφοβισμό, που ασκείται από παιδιά εναντίον άλλων παιδιών, συχνά από ομάδες παιδιών
 - όχι μόνο βλάπτει τη σωματική και ψυχολογική ακεραιότητα και την ευεξία του παιδιού-θύματος άμεσα, αλλά έχει συχνά και σοβαρές μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ανάπτυξη, την εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξή του
- επίσης, η βία από συμμορίες νέων επιβαρύνει σοβαρά τα παιδιά, είτε ως θύματα είτε ως μέλη
 - παρότι η βία ασκείται από παιδιά, ο ρόλος των ενηλίκων ατόμων που είναι υπεύθυνα για αυτά τα παιδιά είναι κρίσιμος για κάθε προσπάθεια πρόληψης και αντιμετώπισης αυτού του τύπου βίας, αφού καλούνται να διασφαλίσουν ότι τα μέτρα που λαμβάνονται δεν θα επιδεινώσουν την κατάσταση χρησιμοποιώντας βία για την αντιμετώπιση της βίας.

Βία μεταξύ παιδιών

- **Εκφοβισμός-Bullying:**

- Προσδιορίζει τις προσβλητικές και/ή επιθετικές συμπεριφορές στις οποίες επιδίδεται ένα μεμονωμένο ή περισσότερα άτομα, επανειλημμένα σε βάθος χρόνου, εναντίον ενός ή περισσότερων ατόμων με σκοπό την άσκηση εξουσίας ή κυριαρχίας πάνω στο θύμα.
- Προϋποτίθεται η ύπαρξη πρόθεσης από το δράστη και η άσκηση πραγματικών μορφών κακοποίησης οι οποίες προκαλούν δυσφορία και σωματικές ή ψυχολογικές βλάβες στα θύματα.
- Η διαφορά ανάμεσα στις φυσιολογικές διαφωνίες μεταξύ παιδιών και εφήβων και τον εκφοβισμό συνίσταται (ΠΟΥ, 1996, 1998):
 - στον προσχεδιασμό και την πρόθεση που τον χαρακτηρίζει,
 - στην επανάληψη σε βάθος χρόνου,
 - όπως και στην ικανοποίηση που αποκομίζουν οι θύτες,
 - και στην ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ του θύτη και του θύματος, που επιβεβαιώνει την ανωτερότητα του δράστη επί του θύματος.

Βία μεταξύ παιδιών

- **Εκφοβισμός-Bullying:**
- **Μορφές:** Οι ακόλουθες μορφές εκφοβισμού διακρίνονται βάσει της μορφής και της έντασης της επιθετικής συμπεριφοράς:
 - Σωματικός: χτύπημα, σπρώξιμο, σωματικός εκφοβισμός
 - Ψυχολογικός: προσβολές, εκβιασμός, απειλές, παρενόχληση, προσβλητικοί χαρακτηρισμοί.
 - Έμμεσος: κοινωνική χειραγώγηση η οποία συνίσταται στη χρήση έμμεσων τρόπων αντί για την κατά πρόσωπο επίθεση, για παράδειγμα διασπορά ενοχλητικών και προσβλητικών φημών, συστηματικός αποκλεισμός ενός ατόμου από ομαδικές δραστηριότητες κτλ.

ΑΥΤΟΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Αυτοτραυματισμός

περιλαμβάνει:

- διαταραχές πρόσληψης τροφής
- χρήση και κατάχρηση ουσιών
- αυτοπροκαλούμενοι τραυματισμοί
- αυτοκτονικές σκέψεις
- απόπειρες αυτοκτονίας
- αυτοκτονίες

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme (RECC)
Programme of the European Union

Επιβλαβείς πρακτικές

Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται (η λίστα δεν είναι εξαντλητική):

- Σωματική τιμωρία και άλλες σκληρές ή ταπεινωτικές μορφές τιμωρίας
- Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων (συναινετικός, αν δεν είναι συναινετικός θεωρείται σωματική κακοποίηση – έκθεση σε βία)
- Ακρωτηριασμοί, δέσιμο, χαράκωμα, κάψιμο και μαρκάρισμα
- Υποβολή σε βίαιες ή/και εξευτελιστικές τελετές μύησης, εξαναγκασμός των κοριτσιών σε κατανάλωση τροφής, εξαναγκασμός σε πάχυνση, έλεγχος παρθενίας (εξέταση των γεννητικών οργάνων των κοριτσιών)
- Εξαναγκασμός σε γάμο και γάμος πριν την ενηλικίωση
- *Εγκλήματα τιμής και αυτοδικίας* (ξεκαθάρισμα λογαριασμών μεταξύ διαφορετικών ομάδων με θύματα τα παιδιά των εμπλεκόμενων μερών), βία και θάνατος που σχετίζονται με την προίκα του κοριτσιού
- Κατηγορίες «μαγείας» και συναφείς επιβλαβείς πρακτικές όπως ο εξορκισμός
- Σταφυλεκτομή και εξαγωγές δοντιών.

ΒΙΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Βία στα ΜΜΕ

- Συχνά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ειδικά ο κίτρινος τύπος, τονίζουν μεμονωμένα σοκαριστικά περιστατικά που αφορούν παιδιά και εφήβους που συχνά ανήκουν σε μη-προνομιούχες ομάδες με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν μια προκατειλημμένη και στερεοτυπική εικόνα τους, αφού συχνά παρουσιάζονται ως βίαια ή και παραβατικά μόνο και μόνο επειδή συμπεριφέρονται ή ντύνονται με διαφορετικό τρόπο
 - η εδραίωση τέτοιων στερεοτύπων ανοίγει το δρόμο στην διαμόρφωση πολιτικών με μια τιμωρητική από το νόμο προσέγγιση και οι οποίες ενδεχομένως περιλαμβάνουν και βία ως αντίδραση σε υποτιθέμενα ή πραγματικά αδικήματα παιδιών και νέων

ΒΙΑ ΜΕΣΩ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

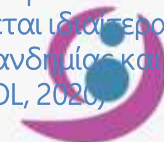
Βία μέσω τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας - ΤΠΕ

Οι κίνδυνοι για την ασφάλεια των παιδιών που σχετίζονται με τις ΤΠΕ αφορούν τους παρακάτω τομείς, μεταξύ των οποίων υπάρχει αλληλοεπικάλυψη

- η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών για την παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού και διανομή μέσα από το διαδίκτυο και άλλες ΤΠΕ
- η διαδικασία λήψης, δημιουργίας, κατασκευής, άδειας λήψης, διανομής, παρουσίασης, κατοχής ή διαφήμισης άσεμνων φωτογραφιών ή ψευδοφωτογραφιών (μοντάζ) και βίντεο παιδιών με σκοπό τον εξευτελισμό ενός συγκεκριμένου παιδιού ή ομάδων παιδιών
- Ως χρήστες ΤΠΕ τα παιδιά βρίσκονται σε κίνδυνο
 - να γίνουν αποδέκτες επιβλαβούς πληροφορίας
 - να έρθουν σε επαφή με επικίνδυνα άτομα που μπορεί να τα δελεάσουν ή να τα αποπλανήσουν
 - να ασκήσουν τα ίδια βία, να εμπλακούν σε εκφοβισμό ή παρενόχληση άλλων..., ή/και να εμπλακούν σε παράνομη μεταφόρτωση υλικού (downloading), χακάρισμα, τζόγο, οικονομικές απάτες, ακόμα και τρομοκρατία

Σήμερα, πρακτικές όπως η παραγωγή, κατοχή και ανταλλαγή υλικού με σκληρό σεξουαλικό περιεχόμενο μέσω των ΤΠΕ αυξάνεται συνεχώς ανάμεσα στους εφήβους και τους νέους. Τέτοιες πρακτικές συχνά απαιτούν εναλλακτικές προσεγγίσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης περισσότερο, παρά δίωξης (ΣΤΕ Επιτροπή Lanzarote, 2019)

Η Κακοποίηση του παιδιού (ειδικά η σεξουαλική και η ψυχολογική) μέσω των ΤΠΕ φαίνεται να αυξάνεται συνεχώς. Φαίνεται επίσης να αυξάνεται ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της παρούσας περιόδου της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπισή της (EUROPOL, 2020).

Cofunded by the Rights, Equality and Citizenship Programme (RECE) Programme of the European Union

ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Θεσμικές και συστημικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού

- οι αρχές της Πολιτείας που είναι επιφορτισμένες με την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας σε όλα τα διοικητικά επίπεδα είναι πιθανό με άμεσο ή έμμεσο τρόπο να προκαλέσουν βλάβη στο παιδί εάν δεν διαθέτουν αποτελεσματικά μέσα εφαρμογής των υποχρεώσεων βάσει της ΣΔΠ
- Τέτοιες παραλείψεις περιλαμβάνουν:
 - αποτυχία θέσπισης ή/και αναθεώρησης της σχετικής νομοθεσίας
 - μη-επαρκή εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας
 - διάθεση ανεπαρκών ανθρωπίνων, υλικών και τεχνικών πόρων για τον εντοπισμό, την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας κατά των παιδιών
- εφαρμογή μέτρων και προγραμμάτων χωρίς αξιολόγηση και παρακολούθηση της εφαρμογής, ώστε να εκτιμάται η αποτελεσματικότητα των δράσεων για την αντιμετώπιση της βίας κατά των παιδιών
- κατάχρηση του δικαιώματος του παιδιού στην ελευθερία από κάθε μορφή βίας από την πλευρά επαγγελματιών που εργάζονται με ή/και για παιδιά κατά την εκτέλεση της εργασίας τους όπως πράξεις ή παραλείψεις που δεν λαμβάνουν υπόψη το βέλτιστο συμφέρον, τη γνώμη και τους αναπτυξιακούς στόχους του παιδιού

Ιδρυματική κακοποίηση

- Ως **Ιδρυματική κακοποίηση** μπορεί να οριστεί η κακοποίηση ή κακομεταχείριση από ένα καθεστώς όπως και από άτομα στο πλαίσιο οποιασδήποτε δομής υφίσταται με σκοπό την παροχή φροντίδας.
 - Πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν η πιθανή παραμέληση και οι κακές επαγγελματικές πρακτικές.
 - Αποτελείται από μεμονωμένα περιστατικά από τη μια μεριά έως και τη διαρκή κακομεταχείριση από την άλλη.
 - Οι κακοποιητικές συμπεριφορές περιλαμβάνουν:
 - Ελλιπή φροντίδα,
 - έλλειψη ανταπόκρισης σε βασικές ανάγκες,
 - προσκόλληση σε ανελαστικά πρωτόκολλα,
 - υποστελέχωση και ανεπαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα παιδιά που φιλοξενούνται σε ιδρύματα βρίσκονται σε σημαντικά υψηλότερο κίνδυνο αναφορικά με όλες τις μορφές κακοποίησης σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους που μεγαλώνουν στο πλαίσιο της οικογένειας.

Ιδρυματική κακοποίηση

Ως **Ιδρυματική κακοποίηση του παιδιού** ορίζεται

- η σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική κακοποίηση που διαπράττεται από τα άτομα που είναι άμεσα υπεύθυνα για τη φροντίδα του παιδιού (φροντιστές ή ανάδοχους γονείς),
- η κακοποίηση που προκύπτει όταν τα προγράμματα φροντίδας δεν πληρούν τις αναγκαίες προδιαγραφές,
- Η συστημική κακοποίηση η οποία δεν διαπράττεται από ένα μεμονωμένο άτομο ή φορέα, αλλά οφείλεται στην υπέρβαση των ορίων του συστήματος φροντίδας του παιδιού, και σχετίζεται με τον ανεπαρκή έλεγχο από τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τη φροντίδα του παιδιού.

Στοιχεία για τα περιστατικά κακοποίησης παιδιών που φιλοξενούνται σε ιδρύματα/δομές φιλοδοξίας (UNICEF, 2000):

- 19,6% των παιδιών ανέφεραν σεξουαλική κακοποίηση μετά από εκβιασμό
- 4,3% των παιδιών ανέφεραν ότι εξαναγκάστηκαν σωματικά σε σεξουαλικές δραστηριότητες

Ως θύτες αναφέρονται:

- Παιδιά-συγκάτοικοι του ίδιου φύλου (50%)
- Παιδιά-συγκάτοικοι του αντίθετου φύλου (12%)
- Προσωπικό (1,3%)
- Συγγενείς (3,9%)
- Άλλοι ανήλικοι (2,6%)
- Άλλοι ενήλικοι (1,3%)
- Δεν προσδιορίζεται η σχέση με το παιδί-θύμα (29%)

Co-funded by the Rights, Equality, and Citizenship Programme (RECC) Programme of the European Union

Ιδρυματική κακοποίηση-Πλαίσια φιλοξενίας

- Τα πλαίσια φιλοξενίας διατηρούν έως και σήμερα τον περικλειστο χαρακτήρα και την απόστασή τους από την κοινωνία και την αλληλεπίδραση με το εξωτερικό περιβάλλον. Ο Goffman (1961) αποκαλεί αυτό τον τύπο ιδρύματος «απόλυτο ίδρυμα» προκειμένου να περιγράψει ένα κοινό χαρακτηριστικό όλων των τύπων ιδρυμάτων που αναφέρεται στον (υλικό ή όχι) περιορισμό από την κοινωνική αλληλεπίδραση και τον έξω κόσμο.
- Ο Goffman κατηγοριοποιεί τα ιδρύματα σε τέσσερις τύπους και τοποθετεί στην πρώτη κατηγορία τα ιδρύματα για ακίνδυνα και εξαρτώμενα άτομα όπως τα ορφανοτροφεία και τα βρεφοκομεία.
- Τυπικά χαρακτηριστικά: έλλειψη διαφοροποίησης, ομογενοποίηση και χρόνιος χαρακτήρας της φιλοξενίας.

Επιδημιολογία

Επιδημιολογία

Στα Κράτη Μέλη της ΕΕ αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο

- ▶ υφίστανται **διάφορα συστήματα, υποδομές και πολιτικές**
- ▶ όπου εφαρμόζεται καταγραφή περιστατικών, συνήθως είναι πολύ- και δια-τομεακή

Οι πληροφορίες για ΚαΠα-π συλλέγονται κατά τη διάρκεια άλλων εργασιών ρουτίνας, **ανάλογα με τον τομέα και την υπηρεσία** όπου εμφανίζονται τα περιστατικά

- Η συλλογή δεδομένων γίνεται βάσει **διαφορετικών ορισμών, μεθοδολογιών & εργαλείων**, ανάλογα με
- ▶ **τους τομείς** που εμπλέκονται στη διαχείριση της ΚαΠα-Π σε κάθε χώρα (υγείας, κοινωνικής πρόνοιας, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης, δημόσιας τάξης)
 - ▶ **τις υπηρεσίες** που εμπλέκονται στη διαχείριση της ΚαΠα-Π στον ίδιο ή σε διαφορετικούς τομείς
 - ▶ **τους/τις επαγγελματίες** οι οποίοι/-ες μπορεί να εργάζονται στην ίδια ή σε διαφορετικές υπηρεσίες

Σε επίπεδο δημόσιας υγείας: **ανεπαρκή δεδομένα αναφορικά με το μέγεθος και τις τάσεις του προβλήματος**
→ **έλλειψη ουσιαστικής και αξιόπιστης αξιολόγησης των ήδη εφαρμοζόμενων πολιτικών και παρεμβάσεων**

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship Programme (RECC) Programme of the European Union

Επιδημιολογία

- Η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού αποτελεί **μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας**:

- 1999: Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναγνώρισε την κακοποίηση του παιδιού ως μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας (ΠΟΥ, 1999).
- 2008: Η κακομεταχείριση του παιδιού αναγνωρίστηκε ως κοινωνικό πρόβλημα το οποίο πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο της δημόσιας υγείας προκειμένου για την ανάπτυξη δράσεων πρόληψης (O'Donnell et al. 2008).
- 2016: Η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού αποτελούσε επί μακρόν αντικείμενο ενδιαφέροντος για τις κοινωνικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, αλλά περιστατικά κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών συχνά πέφτουν στην αντίληψη πολλών άλλων φορέων και τομέων (Fortson et al. 2016).
- 2016: Κακοποίηση και παραμέληση – δεδομένα από 96 χώρες και αποτελέσματα από 112 έρευνες αποκαλύπτουν ότι περισσότερα από 1 δισεκατομμύριο παιδιά ηλικίας 2 έως 17 ετών έχουν βιώσει βίαιες καταστάσεις και κακοποίηση σε διάφορες μορφές.
- 2017: Η οργάνωση Save the children εκτιμά ότι κάθε χρόνο σε όλο τον κόσμο εκτίθενται σε βία 500 εκατομμύρια έως 1,5 δισεκατομμύρια παιδιά.
- 2018: Η κακομεταχείριση του παιδιού αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας, το οποίο αφορά τουλάχιστον 55 εκατομμύρια παιδιά στον Ευρωπαϊκό Τομέα του ΠΟΥ. Οι συνέπειες της κακοποίησης και/ή της παραμέλησης στην παιδική ηλικία είναι καταστροφική για τη σωματική, ψυχολογική και αναπτυξιακή υγεία του παιδιού καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, ωστόσο το βαρύ τίμημα για την κοινωνία είναι δυνατόν να αποφευχθεί (Sethi et al. 2018)

Επιδημιολογία

- Ο ΠΟΥ εκτιμά ότι:
 - μεταξύ 25 και 50 τοις εκατό των παιδιών είναι θύματα σωματικής κακοποίησης
 - Περίπου 20 τοις εκατό των κοριτσιών και 5 έως 10 τοις εκατό των αγοριών είναι θύματα σεξουαλικής κακοποίησης
- Κατά το έτος 2002 εκτιμάται ότι 31.000 θάνατοι παιδιών κάτω των 15 ετών οφείλονταν σε ανθρωποκτονία.
- Ανθρωποκτονία στα παιδιά: Τα βρέφη και τα πολύ μικρά παιδιά διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο, με τους συντελεστές για την ηλικιακή ομάδα 0-4 ετών να είναι υπερδιπλάσιοι από εκείνους για την ομάδα 5-14 ετών.

Επιδημιολογία

Ερευνητικά δεδομένα για τον επιπολασμό της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών

Research	Male	Female	
Sethi et. al. (WHO-E), 2013	5.7%	13.4%	Review, Europe
Barth et. al., 2013	6%	13%	Review, 24 countries
Pereda et. al., 2009	7.4%	19.2%	Global Review
Stoltenborgh et al., 2011	7.6%	18%	Global Review
Stoltenborgh et al., 2011	5.6%	13.5%	Review, Europe
Radford et. al. (NSPCC), 2013	12.5%	20.8%	UK
Radford et. al. (NSPCC), 2013	3.7%	13.2%	UK, contact CSA
Averdijk et. al., 2011	8.1%	21.7%	Switzerland, adolescents, contact CSA
Optimus, 2016	10.6%	12%	S. Africa, contact CSA
Nikolaidis et al., 2018	8-19.5%	6-18%	8 Balkan countries
Nikolaidis et al., 2018	3.8-12.2%	2-7.8%	8 Balkan countries, contact CSA
Tanaka et. al., 2017	4.1%	10.4-60.7%	Japan, Review
Tanaka et. al., 2017	0.5-1.3%	1.3-8.3%	Japan, penetrative CSA
Moore et. al., 2010	5.5%	14.1%	Australia, under 16yo

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme (REC)
Programme of the European Union

Επιδημιολογία

- Η κατάσταση στην Ευρώπη:
 - Περισσότερα από 55 εκατομμύρια παιδιά στην Ευρώπη είναι θύματα κακομεταχείρισης.
 - 2013: Στην ευρωπαϊκή αναφορά για την πρόληψη της κακομεταχείρισης των παιδιών διαπιστώθηκαν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά στον επιπολασμό της:
 - 9,6% για τη σεξουαλική κακοποίηση,
 - 16,3% για τη σωματική παραμέληση,
 - 18,4% για την ψυχολογική παραμέληση
 - 22,9% για τη σωματική κακοποίηση,
 - 29,6% για την ψυχολογική κακοποίηση.

Επιδημιολογία

- Βάσει των δεδομένων για τις ανθρωποκτονίες παιδιών εκτιμάται ότι:
 - Η κακομεταχείριση των παιδιών προκαλεί κάθε χρόνο στην Ευρώπη πάνω από 700 θανάτους παιδιών κάτω των 15 ετών οι οποίοι θα μπορούσαν να αποφευχθούν.
 - Σε κάθε θάνατο παιδιού αντιστοιχούν από 150 έως 2400 περιπτώσεις σημαντικής σωματικής κακοποίησης που ανιχνεύονται και επισημαίνονται στις αντίστοιχες υπηρεσίες.

Επιδημιολογία

- Η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού επηρεάζει τη σωματική και ψυχική υγεία των θυμάτων όχι μόνο κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας αλλά και κατά την ενήλικη ζωή.
 - Εκτός από τις σωματικές, ψυχολογικές και συμπεριφορικές συνέπειες για τα θύματα, η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού έχει και οικονομικό κόστος, το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ιατρικά έξοδα (ιατρική φροντίδα στην παιδική ηλικία αλλά και στην ενήλικη ζωή), μειωμένη παραγωγικότητα, κόστος υπηρεσιών προστασίας του παιδιού, δικαστικά έξοδα και κόστος ειδικής εκπαίδευσης. Επίσης σημαντικό είναι το συνδυαστικό κόστος της, θανατηφόρας και μη, κακομεταχείρισης του παιδιού για το κοινωνικό σύνολο (Fang et al 2012).

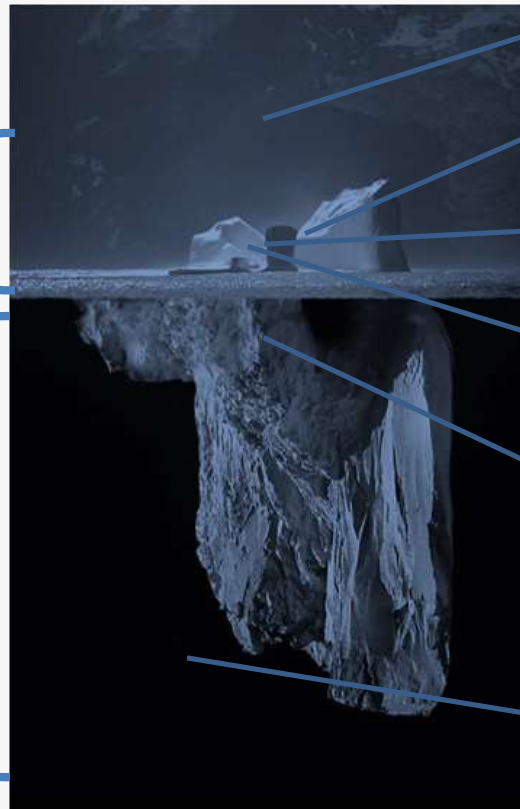
Επιδημιολογία

- Η πραγματική έκταση της κακομεταχείρισης του παιδιού παραμένει άγνωστη «Από τα μισά έως και τα τέσσερα πέμπτα των θυμάτων κακομεταχείρισης δεν είναι γνωστά στις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού», «όταν σκέφτεται κανείς την κακομεταχείριση του παιδιού έρχεται αυτόματα στο μυαλό η αναλογία της κορυφής του παγόβουνου» (Trocmé et al 2005; Bolen & Scannapieco 1999; Sedlak & Broadhurst 1996)
- **Ο αριθμός των επίσημων υποθέσεων σαφώς υποεκτιμά την πραγματική έκταση του προβλήματος:** αυτό αποκαλύπτει η σύγκριση ανάμεσα στις αυτό-αναφορές και τα επίσημα δεδομένα.

ΤΟ ΠΑΓΟΒΟΥΝΟ της Κακοποίησης και της Παραμέλησης του παιδιού

Αναφερθέντα
περιστατικά

Άγνωστα
περιστατικά

Άσχετα περιστατικά

Περιστατικά που
εγείρουν υποψία

Τεκμηριωμένα
περιστατικά

Ατεκμηρίωτα
περιστατικά

Μη-αναφερόμενα
περιστατικά— ένα τρίτο
πρόσωπο γνωρίζει για
ένα περιστατικό αλλά
δεν το αναφέρει

Άγνωστα περιστατικά:
μόνο το θύμα και ο θύτης
δράστης γνωρίζουν για το
περιστατικό

Επιδημιολογία

- Η εντατική συλλογή δεδομένων για την ΚαΠα-Π αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την αναβάθμιση της ικανότητας των κοινωνιών να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα
- Η συλλογή δεδομένων προάγει την πρόληψη, την ευαισθητοποίηση και την ορθή ιεράρχηση στη διάθεση των υφιστάμενων πόρων, καθώς και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών και των πολιτικών
- Σε πολλές περιπτώσεις η έλλειψη δεδομένων οδηγεί σε διαστρεβλωμένη εικόνα όσον αφορά το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού, κι επομένως και σε αναποτελεσματικό σχεδιασμό και εφαρμογή πολιτικών αντιμετώπισης. Για παράδειγμα, ο σχεδιασμός ενός συστήματος υπηρεσιών με βάση μόνο τα δεδομένα από τις αστυνομικές υπηρεσίες ή τα δικαστικά αρχεία συνήθως καταλήγει σε υποεκτίμηση του αριθμού των περιστατικών κακοποίησης παιδιών (εξαιτίας του «φαινομένου του παγόβουνου») και σε ακόμη μεγαλύτερη υποεκτίμηση του αριθμού των περιστατικών που συμβαίνουν εντός του κύκλου εμπιστοσύνης του παιδιού. Ελλιπή ή αποσπασματικά δεδομένα μπορεί να οδηγήσουν σε σπατάλη πόρων οι οποίοι θα μπορούσαν αλλιώς να είναι κοινωνικά επωφελείς στην καταπολέμηση της ΚαΠα-Π.
- Η ανάπτυξη συστημάτων συλλογής δεδομένων απαιτεί εντοπισμό όλων των ενδιαφερόμενων και πληττόμενων μερών που επηρεάζονται προκειμένου να συμπεριληφθούν σε ένα ολοκληρωμένο σχήμα συλλογής δεδομένων
- Η προστασία των δεδομένων σε τέτοιους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων σε σχέση με την ΚαΠα-Π είναι ύψιστης σημασίας και πρέπει να διασφαλίζεται. Σήμερα η διασφάλιση αυτή είναι δυνατόν να επιτευχθεί όχι μόνο κατά τη συλλογή των ποσοτικών δεδομένων αλλά επίσης και σε επίπεδο περιπτώσεων (μέσω τεχνικών μη αναστρέψιμης ψευδωνυμοποίησης)

Επιδημιολογία

Συλλογή δεδομένων για την ΚαΠα-Π και τεκμηριωμένες παρεμβάσεις

- Εντοπισμός αποτελεσματικών πολιτικών και παρεμβάσεων (αξιολόγηση κάθε τύπου δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των προληπτικών!)
- Παροχή κριτηρίων στους επαγγελματίες «πρώτης γραμμής» για τη βελτιστοποίηση της πρακτικής και των αποφάσεών τους
- Παροχή διαφοροποιημένων κριτηρίων για τη διερεύνηση και τεκμηρίωση μιας αναφοράς (Fluke et al., 2009)
- Προτυποποίηση των διαδικασιών διερεύνησης από την αρχή ως το τέλος της εμπλοκής των τοπικών αρχών μέσα από προτάσεις και διεθνή και εθνικά πρωτόκολλα (Tromnyl, 2010)
- Βελτίωση της σταθερότητας και της απόδοσης των συστημάτων προστασίας του παιδιού, προϋποθέσεις απαραίτητες για την αποφυγή της επαναθυματοποίησης των παιδιών (Finkelhor et al., 2005, 2007) και του φαινομένου μπούμερανγκ στις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού (Barth, 2007, 2008)

- Εναρμόνιση διαδικασιών και μητρώων σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Επιδημιολογία

Ελλείψεις στη συλλογή δεδομένων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο (ΣτΕ Επιτροπή Lanzarote, 2016)

- Ασυμβατότητα ανάμεσα στους υπάρχοντες μηχανισμούς συλλογής δεδομένων διαφορετικών χωρών
- Διακυμάνσεις παρατηρούνται κυρίως αναφορικά με:
 - Τους εμπλεκόμενους τομείς (πρόνοια, υγεία, δικαιοσύνη, αστυνομία)
 - Μονάδα καταγραφής (παιδί, περιστατικό, αδίκημα, δράστης, οικογένεια)
 - Καταγραφή ποσοτικών ή ποιοτικών δεδομένων
- Σχετική διακύμανση αναφορικά με την καταγραφή δεδομένων που ανά θύματα, δράστες και/ή αδικήματα και με τις μεταβλητές που καταγράφονται
- Σε γενικές γραμμές, περισσότερες πρακτικές καταγραφής γενικών διοικητικών δεδομένων παρά εξειδικευμένοι μηχανισμοί
- Έλλειψη διασύνδεσης ανάμεσα στα δεδομένα που συλλέγονται από διαφορετικούς τομείς (στις περισσότερες περιπτώσεις)
- Γενική έλλειψη ορισμού κόμβων ή συγκεκριμένων υπηρεσιών ως υπεύθυνων για τη συλλογή των δεδομένων (εκτός από τα Εθνικά Στρατηγικά Σχέδια κτλ.)
- Έλλειψη μέριμνας για την ποιότητα των δεδομένων, την επάρκεια των υπάρχοντων μηχανισμών, την κάλυψη της συλλογής των δεδομένων, τη διαχρονική προσπάθεια βελτίωσης κτλ.

Προς μια τεκμηριωμένη ερευνητική μεθοδολογία για την ΚαΠα-Π

**WHO & ISPCAN, (2006):
“Preventing child
maltreatment: a guide to
taking action and generating
evidence”**

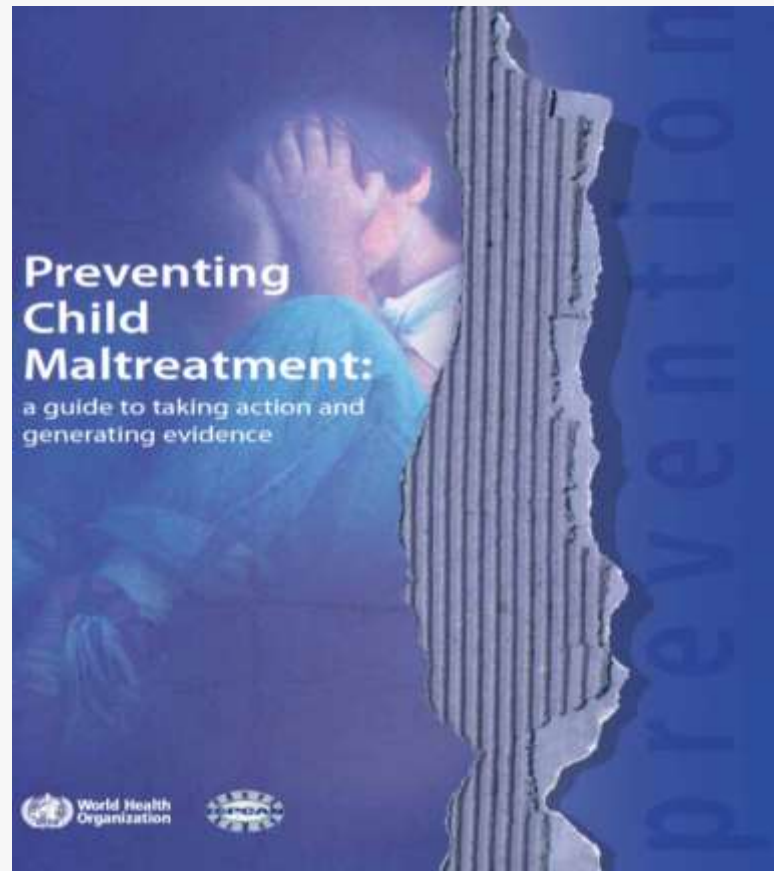
Προτεινόμενα ερευνητικά εργαλεία,
κατάλληλα για συγκρίσεις σε διεθνές
επίπεδο:

ICAST (-CH, -CW/I, -P, -R)

ACE (Adverse Childhood Experiences)

CTS (Parent–Child Conflict Tactic Scale)

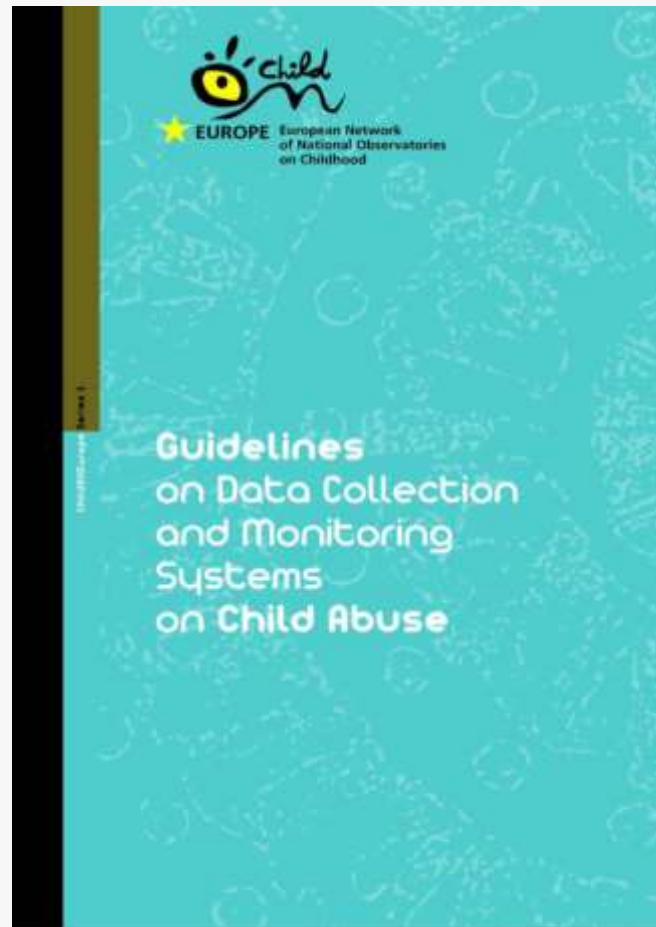
LVS (Lifetime Victimization Screening)

Προς μια τεκμηριωμένη ερευνητική μεθοδολογία για την ΚαΠα-Π

CHILDONEUROPE, (2009): “Guidelines on Data Collection and Monitoring Systems on Child Abuse”

Μεταξύ άλλων, προσδιορισμός
κατευθυντήριων γραμμών για:
τη Συλλογή Δεδομένων για την ΚαΠα-
Π σε διοικητικό επίπεδο

Συμπτώματα και ενδείξεις

Συμπτώματα και ενδείξεις

- Η συλλογή αντικειμενικών ενδείξεων και δεδομένων από τα πρώτα στάδια διερεύνησης μιας υποψίας για κακομεταχείριση/κακοποίηση είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διαδικασία διάγνωσης/αντιμετώπισης.
- Η σωστή αξιολόγηση:
 - Επιβεβαιώνει ή αποκλείει την κακομεταχείριση/κακοποίηση
 - Προστατεύει το παιδί χωρίς να το εκθέτει σε περαιτέρω κίνδυνο
 - Επιτρέπει την ικανοποιητική διαφοροδιάγνωση
 - Συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία τα οποία στηρίζουν τη διάγνωση και απαιτούνται για οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία

Συμπτώματα και ενδείξεις:

Οι ακόλουθες ενδείξεις μπορεί να σηματοδοτούν την παρουσία κακοποίησης ή παραμέλησης του παιδιού

Το παιδί

- εμφανίζει ξαφνικές αλλαγές στη συμπεριφορά ή/και στην σχολική επίδοση
- δεν έχει λάβει βοήθεια για σωματικά ή ιατρικά προβλήματα για τα οποία έλαβαν γνώση οι γονείς
- έχει μαθησιακά προβλήματα (ή δυσκολία συγκέντρωσης) που δεν μπορούν να αποδοθούν σε συγκεκριμένες φυσικές ή ψυχολογικές αιτίες
- είναι πάντα προσεκτικό, σαν να προετοιμάζεται για κάτι κακό να συμβεί
- δεν έχει εποπτεία από ενήλικο άτομο
- είναι υπερβολικά πειθαρχημένο, παθητικό ή αποσύρεται
- έρχεται στο σχολείο ή σε άλλες δραστηριότητες νωρίς, μένει αργά και δεν θέλει να πάει σπίτι

Ο Γονέας

- φαίνεται σαν να μην ανησυχεί ιδιαίτερα για το παιδί
- αρνείται τα προβλήματα του παιδιού στο σπίτι ή στο σχολείο ή το κατηγορεί για αυτά
- ζητά από εκπαιδευτικούς και φροντιστές να ασκούν σκληρή σωματική τιμωρία εάν το παιδί δεν συμμορφώνεται
- βλέπει το παιδί ως πολύ κακό, άχρηστο και απεχθές
- απαιτεί από το παιδί να έχει φυσικές ή σχολικές επιδόσεις που δεν είναι εφικτές
- αναζητά πρωτίστως από το παιδί φροντίδα, προσοχή και ικανοποίηση των δικών του συναισθηματικών αναγκών

Παιδί & Γονέας

- σπάνια κοιτάζει ή αγγίζει ο ένας τον άλλο
- αντιλαμβάνονται τη σχέση τους ως τελείως αρνητική
- δηλώνουν ρητά ότι δεν συμπαθούν ο ένας τον άλλον

Ενδείξεις ανά μορφή ΚαΠα-Π

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Ενδείξεις σωματικής κακοποίησης

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Ενδείξεις στο σώμα και την εμφάνιση του παιδιού

- Ανεξήγητα γδαρσίματα, μελανιές, κατάγματα, μαυρισμένο μάτι
- Πληγές που μοιάζουν να έχουν γίνει από δαγκωματιές ή χτυπήματα με ζώνη
- Μώλωπες σε θέσεις όπου είναι δύσκολο να αποτυπωθούν (για παράδειγμα πίσω από τα αφτιά και στη βουβωνική χώρα)
- Εγκαύματα (κυρίως καψίματα από τσιγάρα)
- Δηλητηριάσεις (ιδίως επαναλαμβανόμενες)
- Αφρόντιστα τραύματα που μπορεί να καλύπτονται σκόπιμα με ακατάλληλα (για την εποχή) ρούχα

Ενδείξεις στο σώμα και την εμφάνιση του παιδιού – στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας

- Πρέπει να αξιολογούνται προσεκτικά τα παρακάτω:
 - Ηλικία: όσο μικρότερο είναι ένα παιδί, τόσο πιο απίθανη είναι η αιτιολόγηση του τραυματισμού ως ατύχημα, είτε από το ίδιο το παιδί είτε από τους ενήλικες
 - Αυξολογικές παράμετροι: βάρος, ύψος, στάδιο στην κλίμακα Tanner
 - Γενική κατάσταση: διατροφή, ενυδάτωση και οποιεσδήποτε ενδείξεις παραμέλησης (μαλλιά, δόντια, υγιεινή, απουσία υποχρεωτικών εμβολιασμών)
 - Τύπος κακώσεων: ερύθημα, μώλωπες, αιματώματα, γρατζουνιές, ουλές, κατάγματα
 - Μορφολογία κακώσεων: νύχια, δαγκωματιές, μάδημα, άρπαγμα, περίσφιξη, εγκαύματα
 - Εντοπισμός των τραυμάτων σε σημεία του σώματος ασυνήθη για τραυματισμούς από ατύχημα: κεφάλι και πρόσωπο, μάτι, αυτί/πίσω απ' το αυτί, μύτη, στόμα

Ενδείξεις στο σώμα και την εμφάνιση του παιδιού – στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας

- Πρέπει να αξιολογούνται προσεκτικά:
 - Ο αριθμός των κακώσεων
 - Ηλικία τραυματισμού: ευρήματα τραυματισμών από διαφορετικά αναπτυξιακά στάδια
 - Εκχυμώσεις και αιματώματα, αιμορραγικά τραύματα, κατάγματα και εκχυμώσεις σε διαφορετικό στάδιο επούλωσης
 - Συμπεριφορικές ενδείξεις

Συμπεριφορικές ενδείξεις – Σωματική κακοποίηση

- Το παιδί αναφέρει τραυματισμό από γονέα ή άλλο ενήλικο φροντιστή
- Αναφορά πόνου ή δυσκολίας στην κίνηση
- Φτωχή συγκέντρωση-δυσκολίες στη μάθηση
- Επιθετικότητα/Απόσυρση/Μειωμένη κοινωνικότητα
- Συχνή εμπλοκή σε περιστατικά βίας μεταξύ συνομηλίκων
- Το παιδί φοβάται, διαμαρτύρεται ή κλαίει όταν είναι ώρα να επιστρέψει στο σπίτι/δείχνει να φοβάται τους γονείς
- Τάσεις φυγής
- Ευκολία και/ή μεγάλη προθυμία να αποχωριστεί τους γονείς
- Φόβος ενδεχόμενης επικοινωνίας του σχολείου με γονείς/κηδεμόνες
- (Αδικαιολόγητος) φόβος για τους ενήλικες/Μαζεύεται παρουσία ενηλίκων
- Τάσεις αυτοτραυματισμού

Προειδοποιητικές ενδείξεις στη συμπεριφορά των γονέων/φροντιστών

- Πρέπει να εξετάζεται η πιθανότητα σωματικής κακοποίησης όταν ο γονέας ή άλλος ενήλικος φροντιστής:
 - Δίνει αντιφατικές, ασαφείς, μη-πειστικές ή και καθόλου εξηγήσεις για τραυματισμούς του παιδιού
 - Δίνει αντιφατική ή αταίριαστη ερμηνεία των κακώσεων σε σύγκριση με αυτή που δίνεται από το παιδί
 - Καθυστερεί στην αναζήτηση βοήθειας/στη φροντίδα τραυμάτων
 - Αναφέρεται συστηματικά στο παιδί με μειωτικό/απορριπτικό τρόπο αναφορικά με το ίδιο και/ή το πώς συνέβησαν οι τραυματισμοί
 - Περιγράφει το παιδί ως «δύσκολο», ή με άλλο ιδιαίτερα αρνητικό τρόπο
 - Παραδέχεται ότι χρησιμοποιεί σωματική τιμωρία
 - Χρησιμοποιεί σκληρές σωματικές μεθόδους διαπαιδαγώγησης

Ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Σεξουαλική κακοποίηση: Ενδείξεις στο σώμα του παιδιού

- Δυσκολία όταν κάθεται ή όταν περπατά
- Πόνος, αιμορραγία, κνησμός στην περιοχή των γεννητικών οργάνων και στην περιγεννητική περιοχή
- Τραυματισμός γεννητικών οργάνων
- Στομαχόπονοι και πονοκέφαλοι
- Πόνος κατά την ούρηση
- Μώλωπες στο εσωτερικό μέρος των μηρών και στους γλουτούς
- Εγκυμοσύνη
- ΣΜΝ

Σεξουαλική κακοποίηση: Συμπεριφορικές ενδείξεις

- Το παιδί καταγγέλλει σεξουαλική κακοποίηση που υπέστη από ενήλικο άτομο (γονέα ή άλλο)
- Γνώση σεξουαλικών θεμάτων αταίριαστη με την ηλικία του παιδιού
 - ανάρμοστη για την ηλικία σεξουαλική συμπεριφορά
 - χρήση μη κατάλληλης γλώσσας
 - Επίδειξη ακραίων, ιδιαίτερων ή ασυνήθιστων σεξουαλικών γνώσεων
- Ξαφνικές αλλαγές στην όρεξη
 - Διατροφικές διαταραχές (ανορεξία /βουλιμία)
- Αλλαγές στις συνήθειες τουαλέτας (ενούρηση/ εγκόπριση)
- Ξαφνική άρνηση αλλαγής ρούχων για τη γυμναστική ή συμμετοχής σε αθλήματα
- Φυγή
- Κατοχή μεγάλων χρηματικών ποσών

Σεξουαλική κακοποίηση: Ψυχολογικές ενδείξεις

- Φόβος και άρνηση επικοινωνίας με συγκεκριμένα ενήλικα άτομα (χωρίς εμφανή λόγο)
- Χρόνια κατάθλιψη
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Φοβίες (εφιάλτες και/ή νυχτερινή ενούρηση)
- Υπερβολικό κλάμα
- Απόσυρση
- Ακραίες μεταβολές διάθεσης
- Αυτοτραυματισμοί
- Χρήση ψυχοτρόπων ουσιών

Σεξουαλική κακοποίηση: Συμπεριφορά γονέων ή φροντιστών

- Πρέπει να εξετάζεται η πιθανότητα σεξουαλικής κακοποίησης όταν ο γονέας ή άλλος ενήλικος φροντιστής
 - προστατεύει υπερβολικά και χωρίς ιδιαίτερο λόγο το παιδί και περιορίζει αυστηρά την επαφή του με άλλα παιδιά, ειδικά του αντίθετου φύλου
 - είναι μυστικοπαθής και ζει απομονωμένος
 - ζηλεύει τη σχέση του παιδιού με τους άλλους
 - ελέγχει όλα τα μέλη της οικογένειας
 - είναι υπερβολικά κτητικός με το παιδί

Ενδείξεις που δεν υποδηλώνουν απαραίτητα Σεξουαλική Κακοποίηση του Παιδιού

- Το φυσιολογικό ενδιαφέρον, η περιέργεια ή η ενασχόληση των παιδιών και των εφήβων με σεξουαλικά θέματα/ερωτήματα
- Οι φυσιολογικές για το αναπτυξιακό τους στάδιο εκδηλώσεις της σεξουαλικότητας των παιδιών και των έφηβων
- Το φυσιολογικό για το αναπτυξιακό τους στάδιο σεξουαλικό παιχνίδι και πειραματισμός των παιδιών ακόμα και όταν υπερβαίνει όρια που οφείλουν να τίθενται
- Η οποιαδήποτε εκδήλωση τρυφερότητας από τα παιδιά προς ενήλικες και από εκείνους προς τα παιδιά

Ενδείξεις ψυχολογικής κακοποίησης

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Ψυχολογική κακοποίηση: Συμπεριφορικές Ενδείξεις

- Δήλωση έλλειψης δεσμού με γονέα
- Το παιδί δε φαίνεται συναισθηματικά κοντά με τον γονέα ή το φροντιστή
- Αυτο-παρηγορητικές παλίνδρομες κινήσεις του σώματος και πιπίλισμα αντίχειρα
- Φόβος αλλαγής
- Χρόνιες τάσεις φυγής
- Επιφανειακές σχέσεις/απομόνωση
- Μικρό ενδιαφέρον για φιλίες και δραστηριότητες
- Συμπεριφορά που επιζητά την προσοχή
- Δεν τα πάει καλά στο σχολείο
- Σκασιαρχείο
- Παραβατική συμπεριφορά
- Ακραία συμπεριφορά, υπερβολική συμμόρφωση, απαιτητικότητα, παθητικότητα ή επιθετικότητα

...ο κατάλογος περιλαμβάνει επίσης πολλές από τις ενδείξεις των άλλων τύπων ΚαΠα-Π

Ψυχολογική κακοποίηση: Στάση γονέων/φροντιστών

- Πρέπει να εξετάζεται η πιθανότητα ψυχολογικής κακοποίησης όταν ο γονέας ή άλλος ενήλικος φροντιστής:
 - συνεχώς μαλώνει, επικρίνει και μειώνει το παιδί
 - δεν ενδιαφέρεται για το παιδί και απορρίπτει προσφορές βοήθειας για προφανή προβλήματα που αντιμετωπίζει το παιδί
 - απορρίπτει ανοιχτά το παιδί

Ενδείξεις παραμέλησης/πλημμελούς φροντίδας

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Παραμέληση: Ενδείξεις στο σώμα του παιδιού

- Συνεχής αναφερόμενη κούραση, νύστα
- Έλλειψη ενεργητικότητας
- Χαμηλό/υπερβολικό βάρος
- Κακή στοματική υγιεινή
- Σωματικές οσμές/δυσσοσμία
- Αφρόντιστα τραύματα

Παραμέληση: Ψυχολογικές ενδείξεις

- Έλλειψη ενέργειας και ζωτικότητας
- Μειωμένες δεξιότητες στο παιχνίδι
- Έλλειψη αίσθησης ενθουσιασμού
- Υπερβολική εξάρτηση από τους ενήλικες, υπερβολική αναζήτηση της αποδοχής τους
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση, αίσθημα κατωτερότητας

Παραμέληση: Ενδείξεις σε γνωστικό επίπεδο

- Στασιμότητα στο σχολείο
- Καθυστερημένη ανάπτυξη στη γλώσσα και την ομιλία
- Ελλειμματική συγκέντρωση
- Μειωμένες βασικές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων
- Καθυστέρηση στην ανάπτυξη
- Φτωχές κινητικές δεξιότητες
- Φτωχές δεξιότητες συντονισμού
- Μαθησιακές δυσκολίες

Παραμέληση: Συμπεριφορικές ενδείξεις

- Το παιδί αναφέρει απουσία φροντίδας (από τους γονείς/τους φροντιστές)
- Συχνές απουσίες από το σχολείο ή διαταραγμένο πρόγραμμα
- Ριψοκίνδυνες συμπεριφορές, χρήση ουσιών
- Επιρρέπεια στα ατυχήματα
- Πλημμελής φροντίδα εαυτού
- Παιδί στην θέση του γονέα που φροντίζει τα μικρότερα αδέρφια
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Συνεχής πείνα, κλοπή φαγητού από συμμαθητές
- Παραβατική συμπεριφορά

Παραμέληση: Στάση γονέων ή φροντιστών

- Πρέπει να εξετάζεται η πιθανότητα παραμέλησης όταν ο γονέας ή άλλος ενήλικος φροντιστής
 - φαίνεται να είναι αδιάφορος για το παιδί
 - φαίνεται απαθής ή καταθλιπτικός
 - συμπεριφέρεται παράλογα ή με παράξενο τρόπο
 - κάνει κατάχρηση αλκοόλ ή άλλων ουσιών

Παραμέληση: Ενδείξεις στη συμπεριφορά των γονέων

Οι προειδοποιητικές ενδείξεις περιλαμβάνουν ένα γονέα ο οποίος:

- δείχνει ελάχιστο ενδιαφέρον για το παιδί
- δείχνει ανίκανος να αναγνωρίσει την σωματική ή συναισθηματική δυσφορία του παιδιού
- κατηγορεί το παιδί για τα προβλήματα
- συνεχώς μειώνει ή επιπλήττει το παιδί και του αποδίδει χαρακτηρισμούς όπως «άχρηστο» ή «διάολο»
- περιμένει από το παιδί να του παρέχει προσοχή και φροντίδα και ζηλεύει όταν ασχολείται με άλλα μέλη της οικογένειας
- χρησιμοποιεί αυστηρή σωματική τιμωρία
- έχει ιδιαίτερα υψηλές απαιτήσεις σωματικής ή ακαδημαϊκής απόδοσης από το παιδί
- περιορίζει σημαντικά τις κοινωνικές επαφές του παιδιού με άλλα άτομα
- δίνει αντιφατικές ή μη-πειστικές, ή και καθόλου εξηγήσεις για τους τραυματισμούς του παιδιού

Παράγοντες και
προσδιοριστές
επικινδυνότητας

Παράγοντες – προσδιοριστές επικινδυνότητας

- Ως «κίνδυνος» ορίζεται: μια αντίξοχη κατάσταση, που χαρακτηρίζεται από ανισορροπία ανάμεσα στους επιβαρυντικούς παράγοντες και τις πηγές που είναι διαθέσιμες στον ανήλικο, την οικογένειά του και το κοινωνικό του περιβάλλον προκειμένου να ξεπεραστούν οι δυσκολίες οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ανάπτυξή του.

Παράγοντες-προσδιοριστές επικινδυνότητας

- Σύμφωνα με το οικολογικό μοντέλο, υπάρχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του παιδιού, των γονέων και του περιβάλλοντος τα οποία αυξάνουν τον κίνδυνο κακοποίησης για το παιδί:
 - **Για το παιδί:**
 - Η ηλικία (όσο μικρότερο είναι ένα παιδί τόσο υψηλότερος είναι ο κίνδυνος σοβαρής ή και θανατηφόρας κακοποίησης)
 - Ψυχολογικές/συμπεριφορικές δυσκολίες
 - Χρόνιες παθήσεις
 - Σωματικές και αναπτυξιακές αναπηρίες
 - Προωρότητα
 - Ανεπιθύμητη ή απρογραμματίστη εγκυμοσύνη

Παράγοντες – προσδιοριστές επικινδυνότητας

- **Για τους γονείς:**

- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Φτωχός έλεγχος παρόρμησης (επιθετικότητα, εχθρικότητα)
- Χρήση ουσιών/αλκοόλ
- Νεαρή ηλικία τεκνοποίησης της μητέρας ή του πατέρα
- Ιστορικό παραβατικής συμπεριφοράς/σύγκρουσης με το νόμο
- Ιστορικό σοβαρής αναπηρίας
- Ιστορικό κακοποίησης στην παιδική ηλικία
- Κατάθλιψη ή άλλες ψυχικές διαταραχές
- Ελλιπής αλληλεπίδραση της μητέρας με τα παιδιά της
- Ελλιπείς γνώσεις για την ανάπτυξη του παιδιού ή μη-ρεαλιστικές προσδοκίες από το παιδί
- Αρνητική αντιμετώπιση της συμπεριφοράς του παιδιού
- Αρνητική αντίληψη για τη φυσιολογική αναπτυξιακή πορεία του παιδιού

Παράγοντες – προσδιοριστές επικινδυνότητας

- **Για τους γονείς:**

- Οι παραπάνω παράγοντες που αφορούν τα χαρακτηριστικά των γονέων μπορεί να καταστήσουν ένα παιδί πιο ευάλωτο στην κακοποίηση
- Η νεαρή ηλικία τεκνοποίησης της μητέρας ή του πατέρα ως παράγοντας επικινδυνότητας δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίζονται οι νεαροί γονείς ως «πιθανοί δράστες», αλλά, αντίθετα, να λειτουργεί ως σηματοδότης για την ανάγκη υποστήριξης και την υλοποίηση υποστηρικτικών παρεμβάσεων για την ανακούφιση των μεγάλων δυσκολιών που οι γονείς αυτοί αντιμετωπίζουν στην ανατροφή των παιδιών τους.

Παράγοντες – προσδιοριστές επικινδυνότητας

- **Περιβαλλοντικοί παράγοντες:**

- Κοινωνική απομόνωση
- Ελλιπής υποστήριξη από το ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον
- Μη-ικανοποιητικές συζυγικές σχέσεις ή συγκρούσεις ανάμεσα στο ζευγάρι (σωματική ή λεκτική επιθετικότητα μεταξύ γονέων)
- Αγχогόνα γεγονότα ζωής
- Φτώχεια και ανεργία
- Χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων
- Πολυμελής οικογένεια (>4 παιδιά)
- Μονογονεϊκή οικογένεια

→ συνήθως συνύπαρξη
πολλαπλών
παραγόντων

→ συσχέτιση με
λοιπούς προσδιοριστές
δυσλειτουργικών
οικογενειακών
πλαισίων

Μία ή περισσότερες
από αυτές τις
συνθήκες δε
σημαίνουν αυτόματα
ΚαΠα-π

Καταπολέμηση της
κακοποίησης και
παραμέλησης του παιδιού

Ιστορικά ορόσημα για την έρευνα και τις παρεμβάσεις της ΚαΠα-π

- Αρχικά επικρατούσε το Ιατροκεντρικό μοντέλο
- Αυτό επηρεάστηκε με τη σειρά από τα κινήματα για τα Δικαιώματα των Γυναικών και για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, με την έρευνα συχνά να κυριαρχείται από θυματολογικές μελέτες
- Η έρευνα υπήρξε συχνά υπερ-φορτισμένη από τις αξίες, τις πεποιθήσεις, την ιδεολογία ή ακόμη και τις ανησυχίες των πρωτοπόρων
- Η κατάσταση εξομαλύνθηκε σταδιακά μέσω της κατανόησης της σχετικής αυτονομίας των επιστημονικών δεδομένων από τους σκοπούς του κινήματος υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας εισήχθη το πρότυπο της **τεκμηριωμένης πρακτικής**
- Αυτό ενισχύθηκε από την αναγκαία συλλογή **τεκμηριωμένων στοιχείων** (δηλ. γνώση κερκτημένη από τους επαγγελματίες της πρώτης γραμμής)

Σύγχρονες προοπτικές για την αποτελεσματική καταπολέμηση της ΚαΠα-π

- **Διεπιστημονικότητα και Διατομεακότητα**
- **«Μεροληψία» υπέρ των δικαιωμάτων του παιδιού**
- **Προληπτικές δράσεις στο γενικό πληθυσμό των παιδιών (όχι μόνο για τα θύματα)**
- **Τεκμηριωμένη πρακτική και χρήση εμπειρικών δεδομένων από την κλινική πρακτική**
- **Συστηματοποίηση και προτυποποίηση των διαδικασιών**
- **Υπηρεσίες – Δικαιοσύνη φιλικές προς τα παιδιά**

Σε επίπεδο πολιτικής: Παρέμβαση σε όλα τα επίπεδα για την ελαχιστοποίηση της θυματοποίησης των παιδιών

- **Πρωτογενής πρόληψη:** Ευαισθητοποίηση, προγράμματα πρώιμης ανίχνευσης, αναγνώριση των περιστατικών στην κοινότητα, οριζόντια προγράμματα υποστήριξης
- **Δευτερογενής πρόληψη:** Βελτίωση και προτυποποίηση του συστήματος υποβολής των καταγγελιών ή αναφορών, αποφεύγοντας τη δευτερογενή επαναθυματοποίηση, υπηρεσίες φιλικές προς τα παιδιά
- **Τριτογενής πρόληψη:** Ανάπτυξη εξειδικευμένων θεραπευτικών μονάδων, αποασυλοποίηση των συστημάτων φιλοξενίας, δράσεις που να απευθύνονται σε ιδιαίτερα ευάλωτους πληθυσμούς
- **Οριζόντιες δράσεις πρόληψης:** Συγκέντρωση επαρκών δεδομένων, εθνικά μητρώα, συντονισμός ανάμεσα σε υπηρεσίες και τομείς

Σε επίπεδο περιστατικού: τα αναγκαία βήματα για την αντιμετώπιση των αναγκών ενός παιδιού-θύματος ΚαΠα-π

- **Διασφάλιση της ασφάλειας** (άμεσα και χωρίς δευτερεύουσα επιβάρυνση του θύματος)
- **Ιατροδικαστική Εκτίμηση** (όσο πιο σύντομα μετά την αναφορά ή την αποκάλυψη)
- **Επανορθωτική εμπειρία** (χωρίς επαναθυματοποίηση, π.χ. από ιδρυματική κακοποίηση)
- **Ολοκληρωμένη αντιμετώπιση/φροντίδα** (άμεση αλλά και μακροχρόνια ολοκληρωμένη φροντίδα για όλες τις σύνθετες ανάγκες του θύματος)

Συνήθειες προκλήσεις στην αντιμετώπιση των παιδιών θυμάτων ΚαΠα-π

- Βασικός στόχος όλων των θεραπευτικών πράξεων:
- **Να νιώσει το θυματοποιημένο παιδί ξανά παιδί!**
- Βασική αιτία των κλινικών και κοινωνικών προκλήσεων:
- Το γεγονός ότι πολύ συχνά το παιδί-θύμα βιώνει ακόμη θετικά συναισθήματα προς το δράστη με τον οποίο συνήθως είχε μια πολύ στενή σχέση
- Πρόσθετη πηγή δυσκολιών:
- Οι περισσότερες υπηρεσίες (π.χ. υπηρεσίες υγείας ή ψυχικής υγείας) και επαγγελματίες τείνουν μερικές φορές να αντιμετωπίζουν αυτά τα παιδιά (ειδικά τα πολύ-θυματοποιημένα παιδιά με πλήθος προσδιοριστών οικογενειακής δυσλειτουργίας και κοινωνικού αποκλεισμού) ως «χαμένη υπόθεση». Τα πρωτόκολλα των υπηρεσιών και η βασική εκπαίδευση των επαγγελματιών απλώς δεν περιλαμβάνει τις υπηρεσίες φροντίδας για τον πληθυσμό αυτών των παιδιών.

Co-funded by the European Union
Health and Economic Programme 2022
Programme of the European Union